

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 23 (3575) ●

● ЧАЦВЕР, 21 ЧЭРВЕНЯ, 2018

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Горад сонца і азёраў
Стар 2

Галасы паэтычнай дружбы
Стар 2

Адметныя звычкі доўгажыхароў
Стар 4

Вяртанне ў родныя мясціны

Дзякуючы намаганням мастака-рэстаўратара, вітражыста і падарожніка, аўтара праекта “150 залатых маршрутаў маёй Радзімы” Уладзіміра Цвірка да яго роднай вёскі Азярскае, што ў Карэліцкім раёне Гродзеншчыны, быў пабудаваны з’езд з аўтатрасы Брэст—Мінск—Масква

Кацярына Мядзведская

Увесь шлях пабудовы дарогі, з’езда з аўтатрасы рэспубліканскага значэння М1-Е30 да роднай вёскі Азярскае, занатаваны ў Уладзіміра Цвірка на фотаздымках: як убіралі плодародны слой глебы, капалі, насыпалі жвір, асфальтавалі, рабілі разметку. А ў вялікай жоўтай папцы, якую нібы каштоўны скарб уручыў мне на час падрыхтоўкі артыкула Уладзімір Андрэвіч, дакументы — сведкі пакрокавых дзеянняў рупліўца. У ёй — трохгадовая перапіска з Гродзенскім ды Мінскім аблвыканкамамі, Міністэрствам транспарту і камунікацый, зборы подпісаў жыхароў вёсак Азярскае, Даўгінава і Вялікае Сяло, зацікаўленых у пабудове з’езда...

“Раней існавала дарога Азярскае—Асіпоўшчына, якая вяла і да трасы Стоўбцы—Кобрын, і да чыгуначнага прыпынку Асіпоўшчына, — раскажыце Уладзімір Цвірка. — Гэта было вельмі зручна для жыхароў навакольных вёсак. Аднак пры пабудове аўтамагістралі М1 з’езд да гэтых населеных пунктаў не быў запланаваны...

Уладзімір Цвірка памятае ўсе этапы пабудовы дарогі да роднай вёскі

Таму пачалі з’яўляцца самавольныя з’езды”.

Дарэчы, менавіта пасля адной з няўдалых спроб аўтамагистраль скарэціць шлях да Азярскага — машына перавярнулася, а ў ёй знаходзіліся

дзедзі — і пачалося будаўніцтва дарогі. Логіка ж парашальнікаў правіл дарожнага руху была відавочная: напрамкі да вёскі — усяго 300 метраў. У аб’езд жа па дарозе Р11, якая вядзе да Нясвіжа, што ў Мінскай вобласці,

даводзілася ехаць каля пятнаццаці кіламетраў, а па дарозе Р64, што злучае горад Стоўбцы Мінскай вобласці ды пасёлак Мір, што ў Карэліцкім раёне Гродзеншчыны, увогуле каля дваццаці. → **Стар. 4**

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Далягляды Петрыка Таранды

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, сялянскі сын з Брэстчыны, з вёскі Зарытава Ляхавіцкага раёна, быў адным з першых беларускіх чыгуначнікаў у сваім краі

Пра вайну мы, пасляваенныя дзедзі, ведаем у асноўным з літаратурных твораў ды мастацкіх кінафільмаў. Ёсць яшчэ жывыя сведкі даўніх падзей, але ўсё менш іх сярод нас. І ўжо не сакрэт сёння: многае з таго, што перажылі яны, у савецкі час не прынята было “выносіць на людзі”. Так і пайшлі, панеслі з сабою свае “ваенныя тайны”, душэўныя пакуты, якімі, што хаваць, і падзяліцца часта не было з кім. Тым больш каштоўныя, падаець

ца мне, дакументальныя сведчанні-аповеды ўдзельнікаў вайны пра тую вялікую трагедыю, запісаныя ў постсавецкі час.

У гэтых нататках я раскажу пра тое, што даведаўся пра пачатак вайны ад роднага дзядзькі, Петрыка Таранды, якога ведаў з маленства. Ён прыязджаў у 60—80-я гады да брата Івана, майго бацькі, ды іншых родзічаў у вёску Зарытава з Баранавіч, дзе жыў пасля вайны. Па малалецтве, ды школьнікам, студэнтам пагаварыцца з ім неяк не выпадала. Помніцца, парываўся дзядзька шчыра пагутарыцца са мной, калі спаткаліся мы ўлетку 2001-га. Стары ўжо быў, 80 гадоў, і зусім сляпы. Дзядзька Петрык лічыў, што пражыў хоць нялёгкае,

ды вельмі цікавае жыццё, пра якое можна было б апавядаць доўга-доўга. І яму, пэўна ж, таго хацелася. Ды побач неадступна сядзела цётка Шура, ягоная жонка: пры ёй хіба раскажаш падрабязнасці з халасцяцкай маладосці? А Пётр Пятровіч быў хлопцам высокім, прыгожым — падабаўся дзяўчатам, якіх і сам увагай не абыходзіў. Нават за гады вайны, казаў, у яго нарадзіліся двое дзяцей, якія засталіся без бацькоўскае ласкі. Магчыма, разважаю над ягоным лёсам, інстытуктыўна хацелася чалавеку пакінуць след на зямлі ў той час, калі ўсё ляцела ў прорву, і тысячы людзей гінулі штодня — як мухі...

У дваццаць гадоў Петрык Таранда перажыў такое, ад чаго, як кажуць,

можа “паехаць дах”. Ён быў адным з першых беларускіх чыгуначнікаў на тэрыторыі Заходняй Беларусі: з равеснікамі з Баранавічаў, Лунінца, Ганцавічаў, Бярозы-Картузскай ды іншых мясцін Брэстчыны ў 1940-м (навучанне было са студзеня па красавік) закончыў “курсы сярэдне-тэхнічнага персаналу Заходніх чыгунак” (група нарміроўшчыкаў-паравознікаў) пры Ленінградскім інстытуце інжынераў чыгуначнага транспарту (у савецкі час вядомы як ЛІИЖТ). Каму тое цікава — зберагаецца ў мяне калектыўная фатаграфія таго выпуску, на якой 19 курсантаў і 9 выкладчыкаў. Добра, удэталях памятаў дзядзька Петрык самы пачатак вайны. 21 чэрвеня 1941 года ён, памочнік машыніста, вяртаўся пад

ВЕСТКІ

Музыка ля Ратушы

Выступ 12-гадовага трамбаніста Іллі Кісялёва адкрые сёлетнія “Джазавыя вечары” ў Мінску

Адметная традыцыя мінскіх “Джазавых вечароў” — удзел у іх таленавітых дзяцей. Пра гэта на прэс-канферэнцыі казаў рэжысёр фестывалю Андрэй Каліна. Юны трамбаніст Ілля Кісялёў, які жыве ў пасёлку Чырвоная Слабада Салігорскага раёна Міншчыны, адкрые сёлетняе музычнае свята. Арганізатары абяцаюць таксама на плошчы Свабоды ля Ратушы, сапраўдны духавы батл.

Кожны вечар фэсту — 23 чэрвеня, 30 чэрвеня, 7 ліпеня — будзе прысвечаны асобнай тэме: “Лацінаамерыканскі джаз”, “Традыцыі і сучаснасць”, “У джазе толькі дзяўчаты”. Але іх аб’яднае джазавая п’еса Майлза Дэвіса “So what”.

Дарэчы, “Джазавыя вечары” — цікавы і яркі праект. Штогод фестываль дорыць глядачам магчымасць пачуць як прафесіяналаў, так і тых, хто робіць толькі першыя крокі на сцэне. У канцэртах паўдзельнічаюць беларускія музыканты, а таксама госці з ЗША, Германіі, Бразіліі, Францыі, Ізраіля, Кубы і Расіі. Парадуюць прыхільнікаў джазу Mingus Big Band — Алекс Сіпягін (ЗША), саліст SWR Big Band Клаўс Райхшталер (Германія), віртуозная піяністка Billy Cobham Band Камелія Бэн Насер (Францыя). Перад глядачамі выступяць беларускія музыканты Premier Orchestra, квартэт Паўла Арлова, джаз-трыа Яўгеніі Лятун, віртуозны саксафаніст, які прызнаны на еўрапейскай джазавай сцэне, выхадзец з Беларусі Аляксей Losh Малахаў, які сёння жыве ў Германіі.

П. Таранда. Даваенны здымак

вечар у Баранавічы з Брэста, дзе яны з тыдзень рабілі пад’ёмачны рамонт паравоза. Казаў, і ездзіў ён у асноўным перад вайной да Брэста, бо трэба было тады, каб задобрыць Германію, адпраўляць туды пшаніцу й метал. Здалі яны паравоз, памыліся ў дэпо ды пайшлі адпачываць. А працуючы ён ад бамбёжкі Баранавічаў. Пасыльная прынесла павестку, каб хутчэй ляцеў у дэпо. → **Стар. 3**

СУСТРЭЧЫ

Горад сонца і азёраў

У Міжнародным фестывалі традыцыйнай культуры “Браслаўскія зарніцы” паўдзельнічалі беларусы з Даўгаўпілса

Свята традыцыйнай культуры “Браслаўскія зарніцы” — найстарэйшае ў Беларусі: у горадзе блакітных азёраў праходзіла яно ў 51-ы раз. У раённы цэнтр, што ля беларуска-латвійскай мяжы, з’ехаліся дэлегацыі ды творчыя калектывы з Літвы, Латвіі, Эстоніі, Польшчы, Расіі, Беларусі. Упершыню пабывалі на ім артысты ансамбля “Пралескі” Даўгаўпілскага Цэнтра беларускай культуры.

На вялікім канцэрце-адкрыцці фестывалю госці з Даўгаўпілса выканалі латышскую народную песню “Es nepāsi šai vietā” на дзвюх мовах — латышскай і беларускай. Пасля разам з беларускім ансамблем “Лянок” з Елгавы выступілі з канцэртаў аграгарадку Пагошча. Там “Пралескі” пад акардэон і скрыпку спявалі і па-латышску, і па-беларуску, і нават па-латгалска. Дарэчы, гэтай мовай валодае ўсяго толькі каля дзесяці працэнтаў насельніцтва Латвіі. На заключным канцэрце свята “Браслаўскія зарніцы” артысты выканалі папулярную песню Райманда Паўлса з сімвалічнай назвай “Nekur nav tik labi kā mājās” (“Нідзе так хораша не бывае, як дома”) у перакладзе на беларускую мову вядомага беларускага паэта з Даўгаўпілса Станіслава Валодзькі.

“Наш калектыў малады, але мы выступалі ўжо на многіх міжнародных святах ды фестывалюх у Беларусі. А сёлета ажыццявілася й мара патрапіць на знакамітыя “Браслаўскія зарніцы”, — расказвала кіраўніца ансамбля “Пралескі” Анастасія Малышава. — Гэтае свята самабытнае: захоўвае беларускую культурную спадчыну. Аднак яно ж злучае народы і краіны. З задавальненнем удзельнічаюць у ім і беларусы замежжа”.

Удзельнікі ансамбля “Пралескі” на фестывалі ў Браславе

Сіла слоў, вобразаў і рыфмаў

А ў Браслаўскай школе мастацтваў прайшла творчая сустрэча даўгаўпілскага паэта, ураджэнца Астравецкага раёна Гродзеншчыны, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Станіслава Валодзькі ды браслаўскага кампазітара Альберта Белуса. На рахунку Станіслава Валодзькі некалькі паэтычных кніг для дарослых, а таксама зборнікаў вершаў, казак і аповядаванняў для дзяцей на рускай і беларускай мовах. У працэсе супрацоўніцтва творцаў на свет з’явілася шмат песень.

Пад час творчага флэшмоба з песнямі Станіслава Валодзькі ды Альберта Белуса выступалі ансамбль “Спадчына” Цэнтра беларускай культуры, гурт беларускай суполкі “Уздым”. У іх выкананні прагучалі песні “Матчына мова” і “На ростанях”. Салістка ансамбля “Пралескі” Юлія Хмяльніцкая выканала песні “Беларусы свету”, “Браслаўшчына”, “Суніцы для Багдановіча” і “Песенька вяскілі”. Алена Валодзька прадэкламавала верш для дзяцей “Куды дзеўся апетыт?”.

Завяршылася сустрэча песняй “Развітальная”, музыку да якой напісала Таццяна Піменава, у

выкананні даўгаўпілчан.

Дарэчы, браслаўскі фестываль быў насычаны рознымі мерапрыемствамі. Прайшлі й святочнае шэсце ўдзельнікаў, і выступленні ў аграгарадках, і салют, і фэст сярэднявечнай культуры “Меч Брачыслава”, і выстава-кірмаш “Горад майстроў”. Да свята было прымеркавана і адкрыццё інтэрната паруснай школы. Гэтыя два святочныя дні сапраўды падарылі глядачам, гасцям і ўдзельнікам фэсту шмат пазітыўных эмоцый.

Марыя Памецька,
Браслаў—Даўгаўпілс

ПАДЗЕЯ

Галасы паэтычнай дружбы

Алесь Карлюкевіч

Выдавецтва “Мастацкая літаратура” прадоўжыла творчы праект “Сябрына: паэзія народаў Расіі”: пабачыла свет кніга вершаў народнага паэта Татарстана Роберта Мінуліна “Начныя птушкі”

Кнігу Роберта Мінуліна пераклаў на беларускую мову Мікола Мятліцкі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі. У прадмове да яе гаворыцца: “Такая падзея па сённяшнім часе рэдкая — параўнальна нядаўна за кароткі адрэзак часу ў Беларусі выходзіць другая перакладная кніга паэта з Татарстана...” “Начным птушкам” папярэднічала кніга вершаў Роберта Мінуліна, адрасаваная дзецям. Яна пабачыла свет у Выдавецкім доме “Звязда”. Два колеры ў жыцці люблю —/ і белы, і зялёны./ Зімы пшчотнай кісяю,/ Жывой вясны карону,— так адкрываецца зборнік вядомага татарскага паэта, якому ўжо даўно не падаецца чужой старонкай Беларусь.

Раней вершы Роберта Мінуліна друкаваліся ў часопісе “Вясёлка”, газеце “Літаратура і мастацтва”,

у калектыўным зборніку твораў паэтаў і прэзікаў Расіі, адрасаваных дзецям, — у анталогічнай серыі “Дзіцячая літаратура народаў СССР”. У 2009-м ён быў удзельнікам міжнароднага круглага стала беларускіх і замежных пісьменнікаў у Сморгоні. Трэба было бачыць, з якой шчыльнасцю тугой блукаў ён па сцежках у Залесі. Падставы на тое асаблівыя. Шмат гадоў таму Роберт Мінулін напісаў верш “Слухачы паланэз Агінскага”: “Агінскага/ Даўнейшы паланэз/ Іграе хтосьці/ Так натхнёна./ У нотах/ Горкую тугу/ Ён адкрывае зноў/ Здзіўлена./ А чалавека нудзіць ростань./ Сум зразумець яго/ Так проста.../ ў Айчыны просіць/ Даравання...” Пранікліва, надзвычай душэўна гучаць гэтыя словы і цяпер. Вельмі ўважлівым быў татарскі паэт да смаргонскіх Кушыляў, калі яму распавядалі пра лёс паэта-адваката Францішка Багушэвіча. А сёлета, 1 сакавіка, Роберт Мугалімавіч удзельнічаў у міжнародным сімпозіуме літаратараў “Пісьменнік і час” у Мінску.

70 вершаў аб’яднаны ў кнізе “Начныя птушкі”. Кожны з твораў — як глыток крынічнай вады, дзякуючы якому і беларусу прасцей

Народны паэт Татарстана Роберт Мінулін

адчуць, спасцігнуць свет татарскай культуры, татарскай літаратуры.

“Серыя будзе мець працяг, — гаворыць дырэктар выдавецтва “Мастацкая літаратура” паэт і перакладчык Алесь Бадак. — “Сябрына”, распачатая ў свой час кнігай вершаў народнага пісьменніка Удмурці Вячаслава Ар-Сяргі “Ранішні вецер у акне”, відавочна, папоўніцца новымі зборнікамі. Чаму б не кнігамі калмыкаў Рымы Ханінавай, Эрдні Эльдышава, чачэнцаў Адама Ахматукаева, Лулы Куна, Петрымат Пецірымавай, удмурта Сяргея

Мацеева, чуваша Валерыя Тургая, башкіркі Зульфій Хананавай? А мо і яшчэ некага, чые вершы сёння друкуюцца ў перакладзе на беларускую мову на старонках часопісаў “Полымя”, “Маладосць”, газет “Літаратура і мастацтва”, “Звязда”.

Масты паміж беларускім мастацкім светам і паэтычнымі прасторамі народаў Расіі выбудоваюць, трываюць і малодшыя калегі Міколы Мятліцкага — паэты і перакладчыкі Юлія Алейчанка, Таццяна Сівец, Марыя Кобец, Валерыя Радунь.

ВЕСТКІ

У добры шлях, “Потомки”!

Іван Ждановіч

Газета “Голас Радзімы” спрычынілася да стварэння ў Растоўскай вобласці Міжнароднай культурна-асветніцкай суполкі ў гонар Кірылы Тураўскага

Прыемна дапамагаць тым, хто сам працуе творча, ловіць “вечер часу” ў ветразі свайго карабля. Рух жа Саюза беларусаў Дона, якім кіруе мастак і педагог Уладзімір Банцэвіч, скіраваны на пашырэнне беларускай культуры ў Растоўскай вобласці, наладжванне рознабаковых кантактаў расійскага рэгіёна з Бацькаўшчынай. Сёлета ўзніклі спрыяльныя ўмовы для таго, каб збліжаліся, узаемаўзбагаліся Беларусь і Растоў-на-Доне — пра тое мы згадвалі ў тэксце “Нашчадкі зямлі Баянавай” (ГР, 23.05.2018). І газета падтрымала ініцыятыву земляка ды ягоных аднадумцаў: стварыць у Растоўскай вобласці міжнародную культурна-асветніцкую суполку ў гонар Кірылы Тураўскага.

Калі час прыйшоў, то ўсе робіцца хутка. І вось Уладзімір Банцэвіч паведаміў у рэдакцыю: 29 мая ў Данскай дзяржаўнай публічнай бібліятэцы “прайшоў невялікі “саміт”, і мой праект “Потомки” ў цэлым быў адобраны”. Нагадаем, дырэктарку бібліятэкі Яўгенію Калеснікаву, як і старшыню Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзіміра Гаўрыловіча, можна лічыць “хроснымі бацькамі” праекта. Прыемна, што Уладзімір Банцэвіч дадае: “Падтрымка праекта ў газеце стала добрым давескам у спрэчках, быць ці не быць новай суполцы, на нашу міску вагаў. Так што й вы, нашы мінскія сябры-журналісты, можна сказаць, сталі паўнапраўнымі ўдзельнікамі праекта “Потомки”. Дзякую вам за інфармацыйную падтрымку! Вось калі б стварыць з часам інфармацыйную гасцёўню “Мінск—Растоў” у плыні новага праекта — мяркую, гэта было б на карысць справе”.

Падумаем, паважаны зямляк, ды абмяркуем ідэю пры сустрэчы. А яна, пэўна, не за гарамі, бо Уладзімір Банцэвіч на ліпень рыхтуе “Экспедыцыю-2” на Бацькаўшчыну: большую, чым папярэдняя, па колькасці ўдзельнікаў, на дзвюх машынах. Інфармуе, што ў плыні праекта “Потомки” ўжо “найдзены пункты ўзаемадзеяння з фестывалем “Берега дружбы” Леаніда Севера”. Ёсць у яго й сумесная з Васілём Лук’янавым задумка: устанавіць Памятны знак Кірылы Тураўскаму — як аднаму з верагодных аўтараў “Слова пра паход Ігаравы” — пад Растовам, у хутары Пагарэлаў, побач з помнікам Баяну-Гусларю. Цяпер жа Лук’янаў, які прыдумаў і амаль 20 гадоў развівае Міжнародны фестываль на Доне, прысвечаны “Слову...”, займаецца ўзгадненнем неабходных дакументаў. Тонкасці справы ўдзельнікі “Экспедыцыі-2” хочучы абмеркаваць і ў Тураве — старажытны горад ёсць на спланаваным маршруце растоўска-беларускай экспедыцыі. Як, дарэчы, і вёска Камень пад Пінскам — родная вёска Уладзіміра Банцэвіча, у якой цікава працуюць мясцовыя сыравары.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Даляглядды Петрыка Таранды

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Немцы ж ведалі, што бамбіць: побач на аэрадроме ўжо гарэлі самалёты, а на чыгунцы — вадакачка, склады. Заставаўся цэлым апошні паравоз, да якога каля Мінскага сарціровачнага парка прычалілі састаў. Вагоны былі загрузаны дакументамі з Брэст-Літоўскай чыгункі, савецкімі работнікамі ды іх жонкамі-сем’ямі, а таксама яўрэямі, якія не хацелі трапіць у рукі фашыстаў, бо ўжо добра ведалі, што з імі будзе. Рушылі на Мінск. Ехалі людзі й на даху, на бамперах цягніка. Машыністам, згадваў дзядзька, быў Мілаванаў, а памочнікамі яшчэ Сенька Навумовіч і Ніна Квяткоўская. Ужо ў Пагарэльцах Петрык сказаў Мілаванаву: вёска родная побач, памочнікаў дастаткова — то можа яго адпусціць дахаты? Але ж і сябра Навумовіч сказаў, што й да яго вёскі недалёка, то машыніст нікога й не адпусціў. Значыць, не доля была Петрыку вярнуцца тады ў Зарытава...

Каля Стоўбцаў не паспелі праскочыць мост цераз рэчку Ушу: там нямецкі самалёт пашкодзіў палатно. Але наперадзе ішоў цягнік з рамонтнай брыгадай, і мост паправілі за 4 гадзіны. Па загадзе машыніста пасажыры нанасілі з рэчкі вады для катла паравоза — і рушылі далей. Пад вечар толькі дабраліся да Койданава, станцыя была поўнасьцю забіта цягнікамі. Раптам пацімнела, бо на Мінск з моцным гулам ляцела хмара нямецкіх самалётаў-бамбардзіроўшчыкаў. З Койданава добра чуваць было, як бамбілі Мінск. З тых жа самалётаў, як вярталіся назад, абстрэльвалі й цягнікі. Усе вельмі ўзрадаваліся, калі два савецкія самалёты дагналі й пасадзілі нямецкі, у якім былі два лётчыкі й жанчына.

Праз Мінск цягнік ішоў вельмі марудна, без усялякіх сігналаў. Горад гарэў: то было сучэльнае вогнішча й дым. Ехалі праз агонь, эшалон за эшалонам, гадзіны дзве. І нават калі ад’ехалі кіламетраў на дваццаць ад Мінска, то зарыва ад пажараў над горадам было яшчэ добра відаць.

Станцыя ў Воршы была запоўнена цягнікамі, якія там жа й гарэлі, бо зверху сыпаліся бомбы. Камандаваць паравозам узяліся ваенныя: трэба было расцягваць саставы, якія гарэлі. У часе тых рэзкіх манеўраў ад перанакруці на калёсах утварыліся “залысіны”, і начальнік станцыі Заслонаў накіраваў паравоз на ремонт у Віцебск. Адрамантавалі за суткі. Немцы бамбілі й Віцебск, да Воршы вярталіся ўлегчы, там прычалілі новы, адправілі на Вязьму. І вадзілі Петрык Таранда з таварышамі эшалоны на Смаленск, Тулу, Маскву, Калугу. Да лініі фронту падвозілі салдатаў, а ўглыб краіны вывозілі абсталяванне заводаў і фабрык.

Лёгкіх паездак, згадваў дзядзька, не было. На тэрыторыі Смаленшчыны нямецкія самалёты рэгулярна бамбілі цягнікі. Каля Дарагабужа, напрыклад, у рэчку трапіў састаў цягніка. Пабеглі паглядзець: як там што? Ад прамога пападання бомбы ў паравоз кожная шруба была зрэзана, як напільнікам, а сцены былі гладкія, быццам адшліфаваныя. І толькі засохлыя чалавечыя кішкі на тых сценах, а на іх мухі... Пасля жудасці, што ўбачылі там, Петрыкі Сенька зразумелі: якой бы дасведчанай ні была паравозная брыгада — гэта брыгада смяротнікаў. І раней ці пазней чакае іх такі ж лёс: быць размазанымі на сценах будкі паравознай... Каб уратавацца, хлопцы вырашылі адгукнуцца на прызыв і пайсці на фронт добраахвотнікамі. Думалі, праўда, што пакуль будуць праходзіць падрыхтоўку, вайна й скончыцца.

Лагер добраахвотнікаў, расказваў дзядзька Петрык, быў непадалёк ад Сычоўкі. Народу набралася шмат, у асноўным 20-29-гадовыя хлопцы ды больш старэйшыя рэзервісты. Петрыку загадалі асвоіць кулямёт “Максім”. Аднаго ранку быў загад хутка збірацца, забіраць рэчы. Беглі 10 ці 12 кіламетраў. Спыніліся ў бярозавым гаі ды чулі, як немцы бамбілі той лагер. Потым

па Калужскай вобласці рухаліся ў бок Яфрэмава, там салдатаў размясцілі ў царкве й манастыры. Памылі ў лазні, выдалі новае абмундзіраванне.

Немцы, як вядома, на пачатку вайны рваліся адначасова на Кіеў і на Маскву. Каб адцягнуць сілы ворага ад сталіцы СССР, чырвоныя камандзіры вырашылі паказаць яму, быццам плануецца моцная абарона Кіева. Нядаўнім прызыўнікам выдалі рэчмяшкі, вінтоўкі, рыдлёўкі, процівагазы: набірлася грузу кожнаму пуды два. Кулямёт у разабраным выглядзе дапамагалі несці іншыя. Наўмысна паказваліся “раме” (так называлі нямецкі самалёт-разведчык), а затым хаваліся

Маці Пятра Таранды (справа) з сяброўкай

ў лясх ці канавах. Часам па дарозе капалі аковы: каб нашым пры адступленні было дзе зняць абарону. Каб скараціць шлях, у некалькіх месцах пераходзілі рэчкі ў брод. Так дайшлі да Белаі Царквы. Камандзіры стараліся паказаваць

Пётр Таранда пасля вайны

ца на вочы салдатаў усё радзей, бо з прадуктамі пачыналася цяжкасці. Вось і такой была вайна. Але ж ад тых паказных манеўраў небяспека для Масквы не зменшылася, і наступіў загад: павярнуць назад. Дарэчы, калі ў 1961-м быў заснаваны медаль “За абарону Кіева”, то Пётр Таранда яго атрымаў. Меў дзядзька таксама іншыя баявыя

Пётр Таранда (трэці справа) з ветэранамі ў пасляваенны час

ўзнагароды, але якія — цяжка сёння ўстанавіць, бо яны не захаваліся.

Зноўку пешкі накручвалі сотні кіламетраў, дзень за днём. Здаралася, спалі стоячы ў якой-небудзь хаце чалавек па сто. Сяляне па дарозе выносілі прадукты, ды й самі салдаты здабывалі сабе які-ніякі харч, што трапляўся на шляху. Жывёлу тады гналі на ўсход, і пры дарозе часта стаялі поўныя бітоны з малаком. Камандаванне дамаўлялася і недзе здабывала мяса кароў і свіней. Салдаты дапамагалі жанчынам і дзецям з уборкай ураджаю — пэўна, гэта ў жніўні. Касілі, малацілі ды ішлі далей. Над калонай, помніў дзядзька, стаяла густая пара ад поту, ад нямыхых целаў ішоў смурод.

У Тульскай вобласці, у Малым Яраслаўцы, начавалі яны неяк у двухпавярховых дамках, дзе раней, казалі, жылі дзеці з Іспаніі. Старэйшы камандзіраў не было, а малодшыя й не ведалі, куды тья падзеліся. І тады якраз немцы з самалётаў пачалі скідаць лістоўкі, у якіх гаварылася, што салдаты акружаныя, што Масква ўжо здадзена, і калі хто здасца добраахвотна, то будзе дастаўлены дахаты. А потым і гітлераўцы прыехалі — на машынах, матацыклах. Прычым не стралялі, хоць і сталі ад тых дамкоў зусім недалёка. І нашы салдаты не стралялі, бо не было чым: кожны меў толькі па пяць патронаў. Сенька прапанаваў Петрыку здацца немцам і вярнуцца дахаты. Як Петрык адмовіўся, то сябар пайшоў адзін. Гэтак ніхто ўжо больш нічога й не чуў пра Сеньку.

Што было рабіць? З голымі рукамі як ваяваць? Вырашылі выбірацца з нямецкае аблогі на ўсход — насустрач сонцу, ісці па балотах. Усё, што было лішнім у дарозе, акружэнцы павыкідалі. Чым бліжэй падыходзілі да фронту, тым мацней чулі кананаду. Часта назіралі

цы ў людзей быў цвярозы разлік, думка пра тое, як выжыць.

Праз нейкі час наперадзе пачулася размова па-руску. Вядома ж, усе ўзрадаваліся, але свае іх адрозж ледзь не пастралілі, бо прынялі за шпіёнаў. Адвялі да камандзіра. Той распытаў пра ўсіх ды загадаў найперш памыць і накарміць. Побач апалчэнцы з-пад Тулы капалі супрацьтанкавыя канавы, і навічкоў накіравалі на падмогу. Затым Петрык Таранда быў мабілізаваны ў рэзерв галоўнакамандуючага:

пераведзены спачатку ў 21-ю армію 3-га Украінскага фронту, пасля ў 18-ю армію Беларускага фронту, якім камандаваў Канстанцін Ракасоўскі. Служыў у супрацьтанкавым знішчальным батальёне. Быў “запявалам”: добры меў голас. Восень 41-га была мокрым і халоднай. Зноўку ішлі па Тульскай вобласці — ужо ў бок Яснай Паляны, у якой агледзелі маёнтак, дзе раней жыў вялікі пісьменнік, граф Леў Талстой, а таксама сад, гай...

Сілы савецкай арміі падцягваліся да Масквы, камандзіры не хацелі, каб пра тое ведалі немцы. Тья ж уначы з самалётаў падвешвалі асвятляльныя ліхтары й пачыналі бамбіць. Аднаго разу ў гэты момант маладыя салдаты аказаліся на капусным полі. Хацелася ім схавацца ад бомбаў хоць пад лістамі капусты, уліпнуць у мокрую зямлю. Потым трэба было перайсці праз міннае супрацьтанкавае поле. За метраў трыццаць ад Петрыка выбухнула міна, і ад нейкага салдата засталіся толькі шматкі ватоўкі. А перад самым носам у яго ўпала частка хрыбціны таго салдата: сантыметраў сорок. Чыстая, і яшчэ гарачая...

Камандзір аддаў салдатам загад “Наперад!”, бо насустрач рухаліся нямецкія танкі. Усе пачалі аковацца, хутка вырылі ячэйкі, устанавілі кулямёт. Петрык быў першым нумарам і самым крайнім з правага флангу. Ззаду стаялі гарматы, білі па танках, тья ж рухаліся на пяхоту. Калі першы танк наблізіўся метраў на 300, камандзір даў загад страляць па назіральных шчылінах. А каб можна было страляць чэргамі, з кулямётнай стужкі вымаюць у розных месцах хаця б па адным патроне — інакш пры стральбе з “Максіма” не спыніцца, вылятае ўся стужка. Ды пра тое ў гарачцы бою нават не ўспомнілася. Да танка ўжо метраў 50, а Петрык строчыць без перапынку. Кулямёт, пэўна, так абрыд экіпажу танка, што вежа пачала паварочвацца, каб прыцэліцца ў яго... І ў той момант гармата ззаду бахнула — і патрапіла ў танк. Ён загарэўся, а Петрык усё працягваў страчыць. Баявыя сябры ледзь змаглі адарваць яго пальцы ад гашэткі ды пабеглі дабіваць немцаў, якія выскачылі з танка.

Потым яны доўгі час ішлі ў бок Масквы. Каля Звянігарада спыніліся й па загадзе сталі аковацца непадалёк ад рэчкі. Была позняя восень, мокрая зямля пачынала замярзаць. Там і стаялі ажно да лістапада месяца. Калі ж у Маскве быў знакаміты парад у гонар Кастрычніцкай рэвалюцыі, тья, хто мёрз у аковах, павінны былі быць у павышанай боегатоўнасці. З усходу прыйшло ім падмацаванне. Пушкі стаялі ці не праз кожныя дзесяць метраў. А 6 лістапада пачаўся контранаступ. Уначы быў адкрыты агонь з усіх танкаў і гармат па нямецкіх пазіцыях. Страляніна працягвалася некалькі хвілін, пасля чаго ўсе танкі пайшлі наперад праз рэчку й балота. Усё вакол гуло. У небе зверху віселі нашы дырыжаблі, пад якімі немцы лятаць вельмі баяліся. Пад Масквою тады атрымалі вельмі важную перамогу над ворагам. Але вайна працягвалася, і майго дзядзьку Петрыка чакалі новыя выпрабаванні.

Мікалай Таранда, кандыдат біялагічных навук, дацэнт, г. Гродна

Вяртанне ў родныя мясціны

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

З поўнай упэўненасцю, што лепш самой адзінаразбачыць тоетварэнне чалавечай настойліваасці ды ўпартасці, мы з Уладзімірам адправіліся з Мінска ў Азярское. Па дарозе расказваў мне спадарожнік і пра гісторыю вёскі, якая была заснавана яшчэ ў 1827 годзе штучным шляхам. Там расцілі грэнадзёраў — для службы ў элітных часцях пяхоты, а таксама для царскай аховы. Хлопчыкаў выбіралі па росце, колеры вачэй, сіле сціску кулака. Тых жа, хто не адпавядаў параметрам, адсялялі на край паселішча. Цікава: тая частка Азярскага і цяпер называецца “Крані”. “Памятаю, разказвалі старажылы, у вёсцы не было цяжкіх форм работы, — згадваў спадар Уладзімір. — Многія займаліся пчаллярствам. У бярозавым ды дубовым гаях, што раслі вакол, былі смалакурні. Шмат было ў лесе борцаў. Зразумела, апрацоўваліся палі”. Тут Уладзімір Андрэвіч, трохі памаўчаўшы, дадаў з усмешкай: “А ў мяне, глядзіце, які кулак вялікі ды моцны. І рост немалы...”

Спыняемся ля ўказальніка “Азярское 1”. “Мая годасць!” — кажа Уладзімір Андрэвіч. Інстынктыўна, я бяруся за фотаапарат. Субяседнік спыняе: “У мяне ёсць здымкі ўсіх этапаў пабудовы дарогі. Калі ж фатаграфавач з эстакады, то з’езд будзе відаць лепей”.

Што ж парада сапраўды слухная. Аднак, калі падняліся, спадар Уладзімір зусім не глядзёў у бок з’езда, а ў процілеглы. Там, аказваецца,

ца, была некалі сядзіба яго дзядулі, Рыгора Міхайлавіча Цвірка, а ў ёй — сажалкі, кузня, вялізны сад, яблыкі з якога прадавалі нават у Германію ды Польшчу. А яшчэ далей, якраз на мяжы былых Мінскай ды Гродзенскай губерняў, была вотчына Высоцкіх, сям’і маці Уладзіміра Андрэвіча Веры Дзям’янаўны Высоцкай-Цвірка. Цяпер жа там — неабсяжныя воку краявіды палёў...

“Нарадзіўся я ў Міры, адным з самых знакамітых сёння турыстычных месцаў Беларусі, — працягвае Уладзімір. — Пасля з бацькамі жылі ў хаце дзядулі Дзям’яна Васільевіча Высоцкага. А калі мне было шэсць гадоў, наша сям’я пераехала ў Азярское. Маці радавалася: школа знаходзілася за тры хаты ад нашай”.

Дарэчы, будынак былой 4-годкі захаваўся дагэтуль. І ў яго з’явіўся нядаўна новы гаспадар. З 2013 года, калі да Азярскага быў пабудаваны з’езд, вёска нібы ажыла. Пачалі аднаўляцца старыя калодзежы, будавацца агароджы, набылі новую афарбоўку хаты. На продаж дамоў ужо амаль няма. У “Кранях” нехта заняўся агратурызмам: так што гарадскія госці тут не рэдкасць, прыязджаюць адпачыць і расіяне, і турысты з Прыбалтыкі. Стараста вёскі Святлана Каробка казала, што ў Азярскім сёння ёсць моладзь, дзеці. Працуюць азярчане ў калгасе, на птушкаферме. Школьнікі ў Мір на вучобу штодзень возіць школьны аўтобус. Тры разы на тыдзень прыязджае аўталаўка...

Крыж-абярэг для Азярскага вырабіў сам Уладзімір Цвірка

А яшчэ на ўездзе ў Азярское стаіць крыж-абярэг, па традыцыі беларусаў упрыгожаны ручніком ды штучнымі кветкамі. На крыжы замацавана невялікая іконка, асвячоная ў Жыровіцкім манастыры. І што тут дзіўнага, відаць, падумае, чытач. Але незвычайнае ў тым, што выраблены ён уласнарукна Уладзімірам. Сродкі ж на яго з ахвотай збіралі жыхары вёскі, прычым актыўна далучаліся і дачнікі. “У Азярскім ніколі не было царквы, нават капліцы, — кажа Уладзімір Андрэвіч. — Так хацелася зрабіць для роднай вёскі нешта добрае. Крыж атрымаўся моцны, вялікі, прыгожы — на дзесяцігоддзі. Яшчэ ў планах — палажыць побач валун, выбіць на ім дату станаўлення Азярскага”.

Пабачылі й мы бацькоўскую хату

Уладзіміра Андрэвіча. Некалькі гадоў таму ён яе падрамантаваў і прадаў. “Не хацеў даць дому загінуць. Часам заязджаю да новых гаспадароў у госці. Радуюся, што яны пашырылі бацькоўскі сад, займаюцца агародам, кветнікамі. А вось шыльда “Азярское 39”, лаўкі, плот засталіся тыя, што я рабіў”, — расказаў Уладзімір Андрэвіч.

Добрыя справы вяртаюцца

Наступны наш прыпынак — знакаміты пасёлак Мір Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці. Акрамя таго, што Уладзімір нарадзіўся ў ім, закончыў там 10-годку, ён яшчэ вырабіў і падарыў для мясцовай Святагроіцкай царквы мастацкія вітражы. “У гэтым храме вячаліся мае бацькі, мяне хрысцілі, брата, а маму і

тату ў ім адпявалі... — расказвае Уладзімір Андрэвіч. — Неяк айцец Павел патэлефанаваў мне, звярнуўся па дапамогу. Як я мог адмовіць? Тым больш, што справа датычылася маёй непасрэднай дзейнасці. У мяне была ўжо ў той час вітражная майстэрня”.

А вітражы ў майстра атрымаліся лёгкія-лёгкія, зусім не мудрагелістыя, спакойныя. Праз каляровае празрыстае шкло трапляе ў памяшканне шмат святла. І ад гэтага, падалося мне, з’яўляецца адчуванне нейкай шчырасці.

“Памятаю свае пачуцці, калі працаваў над гэтымі вітражамі, — згадвае Уладзімір. — Справа ішла вельмі лёгка. Я не дакранаўся да іх, калі нешта балела, калі быў стомлены, ці здараліся нейкія непрыемнасці. Хацелася напоўніць іх добрай энергетыкай. Але й я, працуючы, атрымліваў шмат пазітыўных эмоцый”.

Яшчэ адны мастацкія вітражы Уладзіміра ёсць і ў праваслаўным храме ў гонар Казанскай Божай маці ў вёсцы Беражна, што недалёка ад Міра. “Пазванілі мне адтуль жыхары вёскі, папрасілі: я зрабіў вітражы і для іх. Там жывуць мае школьныя сябры. Колькі светлых успамінаў звязана з гэтымі мясцінамі! Гэта — мая радзіма”.

Вось якія неаб’якавыя людзі жывуць сярод нас. За тыя справы, што робяць яны па закліку сэрца для родных мясцін, для людзей, якія побач, — вялікі дзякуй!

ЛАД ЖЫЦЦЯ

Адметныя звычкі доўгажыхароў

Кацярына Мядзведская

Што такое блакітная зона і чаму 150 гадоў — не мяжа для жыцця чалавека, расказваў на семінары-лекцыі ў Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі прэзідэнт Сусветнай супольнасці даўгалецця доктар Раберта Пілі

Калі быць фізічна актыўнымі ды ўжываць прадукты, якія дае родная зямля, можна жыць доўга і шчасліва. Пра гэта казаў на семінары ў Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі прэзідэнт Сусветнай супольнасці даўгалецця доктар Раберта Пілі. Дарэчы, сустрэча ладзілася пры ўдзеле ганаровага консульства Беларусі ў Кальяры (Сардзінія) і Італа-беларускага цэнтра супрацоўніцтва і адукацыі “Сардзінія”.

Дактары з Інстытута генетыкі ды цыталогіі НАН Беларусі, Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі, а таксама спецыялісты Універсітэта Кальяры і Сусветнай супольнасці даўгалецця разам

спрабавалі знайсці адказы на пытанні: як захаваць на ўсё жыццё яснасць розуму і якія галоўныя кампаненты рэцэпта даўгалецця.

Раберта Пілі казаў, што адзінага сакрэта для гэтага не існуе. Затое, калі прытрымлівацца адразу некалькіх прынцыпаў здаровага ладу жыцця, то можна дасягнуць 100-гадовага ўзросту. Дый нават пераступіць яго. “Навуковы даследаванні паказваюць, — казаў Раберта Пілі, — чалавек можа жыць і да 150 гадоў. Усё залежыць ад таго, якія прадукты выкарыстоўвае ён у ежу, наколькі актыўна ладзіць жыццё. Але ўсё гэта, як ні дзіўна, павінна быць у гармоніі з метабалізмам, ці, па-простаму, абменам рэчываў чалавека”.

А ці падыдзе беларусам міжземнаморская дыета? Дарэчы, гэта сістэма харчавання мае феноменальную рэпутацыю: яна прызнана ЮНЕСКА нацыянальнай культурнай спадчынай Грэцыі, Італіі, Марока, Іспаніі, Харватыі, Кіпра, Партугаліі. Аказваецца, пры дапамозе ежы, багатай на вугляводы, аліўкавага алею ды чырвонага сухога віна можна не толькі схуднець, але і ўмацаваць

здараўе, абараніць сябе ад сіндрому Альцгеймера, дыябету, хвароб сэрца. Аднак Раберта Пілі ўпэўнены: “Лепш прытрымлівацца тых кулінарных традыцый, якія склаліся ў рэгіёне. Калі спытаць каго з доўгажыхароў Беларусі, а іх у краіне каля 500, то, думаю, кожны адкажа: трэба харчавання тымі прадуктамі, якія дае родная зямля”. Прычым важна ўлічваць сезоннасць: кавун ды вінаград узімку на карысць не пойдуць.

Найлепшай сістэмай харчавання Раберта Пілі лічыць — біяразнастайную. Абавязкова на 60 працэнтаў дыета павінна складацца з гародніны ды фруктаў, для тлушчаў расліннага паходжання адводзіцца ў ёй 20 працэнтаў. Нельга забываць і пра мяса ды рыбу. Менавіта ў гэтых прадуктах утрымліваюцца

мікраэлемэнты, якіх няма ў іншых.

Дарэчы, ва ўсіх пяці блакітных зонах свету, рэгіёнах з найбольшай колькасцю доўгажыхароў, да якіх адносіцца і Сардзінія, насельніцтва вядзе актыўны лад жыцця. Людзі штодзень бегаюць, ездзяць на веласіпедах. Фізічныя нагрукі ў іх — як добрыя звычкі.

А Ганаровы консул Беларусі на Сардзініі Джузэпэ Карбоні лічыць, што для таго каб стаць доўгажыхаром, неабходна яшчэ й быць шчаслівым. “Самая вялікая мая каштоўнасць — сям’я. Шчаслівы я й ад таго, што займаюся любімай справай: прадстаўляю ў Кальяры інтарэсы Беларусі, краіны, дзе я вучыўся і адкуль родам мая жонка. Дый я сам адчуваю сябе напалову беларусам. Мне вельмі камфортна знаходзіцца як у Італіі, так і ў Беларусі”.

ВЕСТКІ

На экране ў Ціндао

Беларускія фільмы дэманстраваліся на кінафестывалі краін Шанхайскай арганізацыі супрацоўніцтва

Пяць карцін з Беларусі былі прадстаўлены на фестывалі ў Ціндао Кітайскай Народнай Рэспублікі. Гэта фільмы “Тум-Пабі-дум” рэжысёра Вячаслава Нікіфарова, “Рыжык у Залюстроўі” Алены Туравай, “Сляды на вадзе” Аляксандра Анісімава, “Масакра” Андрэя Кудзіненкі ды “Салодкае развітанне Веры” Аляксандры Бутор.

У якасці члена журы на кінафестывалі ШАС удзельнічала старшы навуковы супрацоўнік аддзела экранных мастацтваў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Наталля Агафонава. У складзе беларускай дэлегацыі былі прадстаўнікі Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”, рэжысёры, акцёры. Кінематаграфісты паўдзельнічалі ў цырымоніі адкрыцця кінафестывалу, прэзентацыі фільмаў, форуму супрацоўніцтва, цырымоніі закрыцця. Падчас фестывалу прайшлі перамовы з кінематаграфістамі з краін — удзельніцаў ШАС.